

Jaarverslag 2021

Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders

Woerden

Inhoud

Woord vooraf	2
1. Inleiding	3
2. Reliëf Beweging	4
2.1. Visie	4
2.2. Samenvatting.....	4
2.3. Activiteitenoverzicht	4
2.4. Uitgelicht	5
3. Reliëf Academie.....	7
3.1. Visie	7
3.2. Samenvatting.....	7
3.3. Activiteitenoverzicht	7
3.4. Omzet naar thema en klanten.....	8
3.5. Uitgelicht	8
4. De vereniging en haar organen	11
4.1. Missie.....	11
4.2. Leden	11
4.3. Bestuur	11
4.4. Verenigingsbureau	11
4.5. Samenwerkingspartners.....	12
4.6. Vertegenwoordigingen.....	12
4.7. Zin in Zorg	13
5. Publicaties en bijdragen aan de publieke opinie.....	14
5.1. Handreikingen	14
5.2. Opiniërende bijdragen in kranten, tijdschriften etc.....	14
5.3. Bijdragen aan Zin in zorg Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing	14

Woord vooraf

Dankbaar kijken we terug op het afgelopen jaar. Wij zijn blij dat het overgrote deel van onze activiteiten door konden gaan, ondanks de Coronamaatregelen. We hebben veel voor bestuurders en zorgprofessionals mogen doen om de gevolgen van de Coronacrisis bespreekbaar te maken. Van de deelnemers aan onze bijeenkomsten hebben we gehoord hoe heilzaam het was om met elkaar te spreken over wat er allemaal gebeurd is. De verbondenheid en solidariteit van de afgelopen jaren hebben diepe indruk op mij gemaakt. Het is een kenmerk van menslievende zorg: we staan er niet alleen voor, zorgen doe je samen. Ik hoop van harte dat deze betrokkenheid zal blijven bestaan, ook in de ongewisse tijd die voor ons ligt.

De eerste helft van 2021 moest het team van Reliëf nog werken met de handrem erop, maar vanaf de zomer konden ze weer volop aan de slag. Het team was vaardig en vindingrijk om, ook te midden van beperkingen, de scholingen, trainingen en netwerkbijeenkomsten uit te voeren.

In het afgelopen jaar heeft het bestuur met de leden, directie en staf een nieuw meerjarenbeleidsplan geschreven. Het doet goed te constateren dat het roer niet volledig om moest. Onze vereniging staat er goed voor. Er is sprake van blijvende betrokkenheid van leden, de bijeenkomsten worden goed bezocht, de thema's die Reliëf agendeert zijn relevant. Met het boek *Menslievende zorg in de praktijk* hebben we duidelijk uiteengezet waar we als vereniging voor staan en hoe volgens ons menslievende zorg er concreet uit kan zien. De scholing die we aanbieden vanuit de Academie vindt zijn weg naar leden en niet-leden. Ook financieel gezien gaat het goed. Ook dit jaar konden we weer met zwarte cijfers afsluiten. Dat neemt niet weg dat de marges klein zijn en dat er hard gewerkt moet worden om een goed resultaat te behalen. Maar het lukt, ieder jaar weer.

Het bestuur heeft voor de komende jaren ook een aantal nieuwe accenten gezet. We gaan afscheid nemen van de droom van een brede beweging van zorgprofessionals rond menslievende zorg. Er zijn tal van inspirerende bijeenkomsten geweest en het werk rond het Religieus Erfgoedproject Menslievende Zorg en de Coalitie Van Betekenis tot het Einde heeft prachtige producten opgeleverd. Maar het heeft niet tot een heuse beweging geleid. Wel is er een aantal vitale netwerken ontstaan, zowel van bestuurders als van zorgprofessionals. Daarom zetten we in op de netwerken van Reliëf. We hopen dat deze netwerken de vitale kern van de vereniging gaan vormen.

Daarnaast gaan we verder met de uitbouw van de Reliëf Academie. Vooral zullen we inzetten op een groei van de Open Inschrijving. Onze vereniging heeft met de Academie een prachtig scholingsinstituut gecreëerd en leden – en niet-leden – weten ons te vinden. Zo maken we impact en bieden we de leden waar voor hun geld.

Dit jaarverslag is het laatste van de beleidsperiode 2017-2021. Veel van onze plannen zijn geslaagd en er is perspectief voor de toekomst. Graag dank ik het team van Reliëf voor hun geweldige inzet en creativiteit van het afgelopen jaar. Ik dank u als leden voor uw trouwe support.

Ik hoop en bid dat Reliëf ook in de komende tijd een bron van inspiratie mag blijven voor velen die in het spoor van de liefde van Christus er willen zijn voor elkaar, in goede en slechte tijden.

Namens het bestuur,

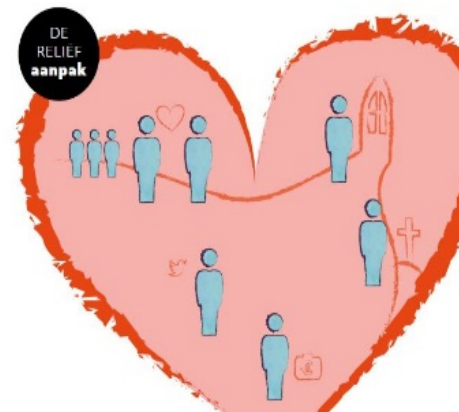
Henk Prins, voorzitter

Inleiding

Reliëf is de christelijke vereniging van zorgaanbieders in Nederland. De vereniging staat voor het bevorderen van menslievende zorg. Menslievende zorg is zorg die zorgvuldig is afgestemd op wat patiënten, cliënten en bewoners als betekenisvol ervaren. Aandacht voor zingeving, ethiek en morele kernwaarden als liefde, betrokkenheid, deskundigheid en waardigheid staan in het werk van Reliëf centraal. Wij helpen onze leden om in hun eigen organisaties hun identiteit en kernwaarden waar te maken.

In dit jaarverslag vindt u de activiteiten die Reliëf heeft verricht om haar missie waar te maken. Ze zijn geordend rond de twee beleidsterreinen Beweging en Academie. Per onderdeel wordt een aantal activiteiten uitgelicht waarmee u een inkijkje in de praktijk krijgt. Aan het eind vindt u de gegevens omtrent de vereniging. Het financiële jaarverslag verschijnt separaat.

Menslievende **ZORG** in de PRAKTIJK

1. Reliëf Beweging

1.1. Visie

Visie: We werken aan een groeiende en bloeiende Beweging van zorgverleners die zich verbonden weten aan het ideaal van menslievende zorg. Doel van de Beweging is om samen vorm te geven aan menslievende zorg door bewustwording, inspiratie en het bieden van handzame suggesties voor de alledaagse zorgpraktijk.

1.2. Samenvatting

De Beweging heeft zich in 2021 gericht op het organiseren van bijeenkomsten, het faciliteren van netwerken en het vervaardigen van inspirerende producten. We hebben geconstateerd dat de bloeiende Beweging, zoals die ons voor ogen stond, niet gerealiseerd is. We constateren met tevredenheid dat de netwerken groeien en in de behoefte van de deelnemers voorziet.

1.3. Activiteitenoverzicht

Bijeenkomsten

- Het Reliëf Jaarcongres over 'Menslievende zorg in de praktijk'
- Voorbereiding jaarcongres 2022, over levensvragen en levensverhalen in de zorg
- Twee Algemene Ledenvergaderingen
- Een voorjaars- en een najaarsdebat, gewijd aan de ontwikkeling van het nieuwe meerjarenbeleidsplan
- Dag van de Levensvragen op 25 juni

Netwerken

- Drie bijeenkomsten van het Netwerk bestuurders in de langdurige zorg: 27 januari met toezichthouders over identiteit, 21 april over hoop en herstel na trauma, en op 6 oktober over duurzaamheid.
- Eén bijeenkomsten van het Netwerk en Personeel & Identiteit voor HRM-professionals in christelijke zorgorganisaties over de juridisch ruimte ne grenzen bij identiteitsgeoriënteerd personeelsbeleid.
- Drie bijeenkomsten van Prudentia, het netwerk van commissies ethiek in ziekenhuizen, over ethiekbeleid, triage en patiëntparticipatie.
- Twee bijeenkomsten van het platform van commissies ethiek in de langdurige zorg, op 17 mei en 1 november.
- Twee bijeenkomsten van het Netwerk Inclusie, gericht op inclusief samenleven met mensen met een verstandelijke beperking, een over de effecten van Corona op inclusie en een over de rol van geestelijk verzorgers bij inclusie.
- Twee actualiteitenbijeenkomsten voor leden, beide gewijd aan de omgang met Corona-maatregelen, specifiek over vaccinaties.
- Doorstart van de Leerkring christelijke zorg, voor bestuurders.

Producten

- Reflectiekaartjes

- Uitzending van de 5-daagse TV-serie Mensenwerk (KRO-NCRV) van 522-26 maart 2021, een product in samenwerking met het Religieus Erfgoedproject Menslievende Zorg.
- Lesmodules Menslievende Zorg. Middels een PR-actie zijn de vernieuwde lesmodules opnieuw breed onder de aandacht gebracht. Dat heeft geleid tot meer dan 200 downloads van de Reliëf website.
- Training voor extramurale geestelijke verzorging.
- E-learning module 'Ethiek en morele stress' in samenwerking met FiniVita.
- Vier nummers van Zin in Zorg. Thema's: 'Solidariteit', 'Menslievende zorg', 'Cure en Care' en Groei.
- De scholing 'Ruimte voor eindigheid' in het ziekenhuis.
- De scholing 'Ruimte voor eindigheid' in de ouderenzorg.

Informatievoorziening

We informeerden onze leden en anderen:

- *Door middel van kosteloos consult aan leden*
De leden weten Reliëf te vinden voor tal van vragen rondom ethische dilemma's, geestelijke verzorging, levensbeschouwing, zingeving, bezieling en identiteit. Met telefonisch consult of een bezoek op locatie heeft het bureau van Reliëf de leden bijgestaan.
- *Via de digitale nieuwsbrief*
Vrijwel maandelijks verscheen een nieuwsbrief, waarin ca. 2.600 volgers werden geïnformeerd over actuele ontwikkelingen binnen Reliëf, over netwerken waarmee Reliëf verbonden is en activiteiten die interessant zijn om aan deel te nemen. Vaste rubrieken zijn een blog en informatie over het trainingsaanbod.
- *Via Facebook (280 volgers), Twitter (813 volgers) en LinkedIn (485 volgers)*
- *Via de website www.relief.nl*
- *Bijdragen aan het publiek debat middels artikelen, lezingen en andere publieke activiteiten.*
Een overzicht vindt u in hoofdstuk 6.

1.4. Uitgelicht

Een aantal activiteiten zetten we hieronder speciaal in het zonnetje.

Jaarcongres over 'Menslievende Zorg'

Op 5 maart vond het jaarcongres van Reliëf plaats. Het ging over de visie van Reliëf op Menslievende Zorg. Uitgangpunt was de publicatie *Menslievende zorg in de praktijk*. Door de omstandigheden werd het volledig digitaal gehouden. Vanuit een studio van de Mozaïekkerk in Veenendaal werd een strak geregisseerd programma aangeboden aan de ruim 150 deelnemers. Na de gebruikelijke viering hielden Thijs Tromp, Peter van Wijk, Mieke Moor, Madeleine Timmermann en tal van anderen aansprekende presentaties over de christelijke wortels van het concept, het belang van een betekenisvolle zorgrelatie, het ondersteunen bestaande zorgzame verbanden en over de vraag wat voor leiderschap past bij menslievende zorg. Tussendoor kregen de deelnemers gelegenheid om met elkaar van gedachten te wisselen en er was zelfs een heus AfterTalk-moment. De deelnemers

evalueerden het congres ronduit positief, maar gaven wel aan dat juist bij het Reliëfcongres de echte ontmoeting node werd gemist.

Henri Nouwen Retraite

Op 8-9 september en 7-8 oktober werden retraites georganiseerd in De Spil in Maarssen. Vanwege de toen geldende coronamaatregelen en de mogelijkheden van De Spil namen beide malen het maximaal aantal van zes deelnemers deel. Centraal stond het boek *Adam* van Henri Nouwen en de bezinning op de vraag wie voor de deelnemers een 'Adam' was/ is: een cliënt die een leermeester voor jezelf is. Met een diversiteit aan werkvormen, stilte en vieringen werd stilgestaan bij de relevantie van het gedachtegoed van Henri Nouwen voor de alledaagse zorgpraktijk. De retraites stonden onder leiding van Wout Huizing en Marije Stegenga. Iepie Kroese leidde een schrijfworkshop als onderdeel van deze retraite.

Netwerk HR & Identiteit

HR-medewerkers van zorgorganisaties met een christelijke oriëntatie hebben specifieke vraagstukken. Hoe slaag je erin voldoende personeel te werven dat de christelijke cultuur van de zorginstelling mee kan dragen en vormgeven? Welke rol speelt de gelovige inspiratie in gesprekken over het functioneren? Hoe creëer je ruimte in teams om te spreken over bezieling op een inspirerende en veilige manier. Hoe geef je vorm aan een opbouwende dialoog over levensbeschouwelijke en ethische onderwerpen met respect voor onderlinge verschillen. Drie jaar geleden heeft een van de leden Reliëf gevraagd om een netwerk voor HR professionals op te starten. Inmiddels komt dit netwerk 3 keer per jaar bijeen om deze vraagstukken te bespreken.

Alliantie Zinnvolle zorg in het verpleeghuis

In september 2020 promoveerde Nico van der Leer op het onderzoek *Zinnvolle zorg in het verpleeghuis*. Nico is specialist zingeving en geestelijk verzorger binnen PZC Dordrecht. Ruim een jaar later (4 november 2021) werd tijdens een symposium dit onderzoek gepresenteerd en verder toegelicht en uitgediept. Aansluitend kwamen afgevaardigden van tien zorgorganisaties samen om dóór te spreken over de mogelijkheden voor zinnvolle zorg in het verpleeghuis. Acht daarvan spraken af een Alliantie te vormen om in een aantal (digitale) ontmoetingen elkaar verder te inspireren en van elkaar te leren hoe vorm en inhoud te geven aan zingeving in het verpleeghuis.

2. Reliëf Academie

2.1. Visie

Vanuit de Academie ondersteunt Reliëf leden én niet-leden met scholing, training, coaching en supervisie, zowel in company als via open inschrijving. Doel van de deskundigheidsbevordering is om onze leden te helpen hun belofte aan cliënten en patiënten waar te maken om menslievende zorg te bieden.

2.2. Samenvatting

Het werk van de Academie heeft zich na de dip in 2020 weer volledig hersteld. De deskundigheidsbevordering van de Reliëf Academie richtte zich voornamelijk op ethiek, speciaal op het leiden en implementeren van moreel beraad in de organisatie. Daarnaast is er veel scholing verricht op het gebied van zingeving (levensvragen, levensverhalen, geestelijke verzorging). Het grootste deel van de scholing is in company uitgevoerd. Het aandeel van de Open Inschrijvingen is verder toegenomen. Dit past bij de filosofie van de Academie: zorgprofessionals toerusten, zodat zij in hun eigen omgeving de aandacht voor ethiek, identiteit en zingeving verder kunnen uitbouwen. Ook is er ruimte gevonden om een nieuw aanbod te ontwikkelen.

2.3. Activiteitenoverzicht

Open inschrijving

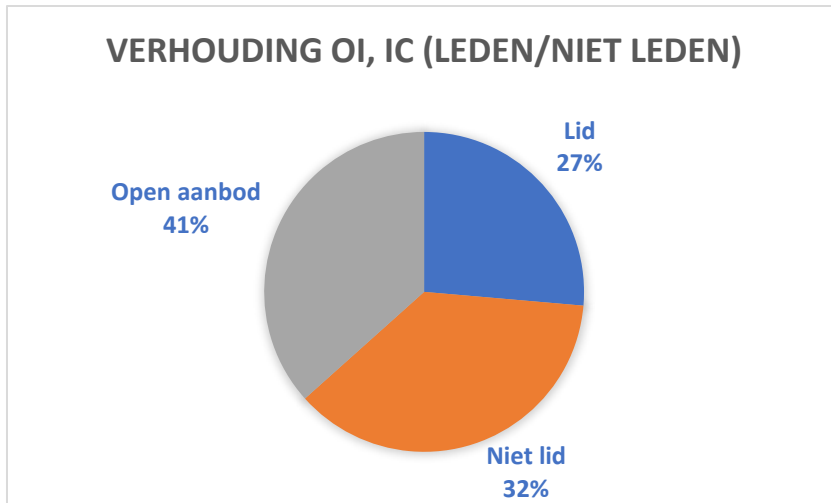
- Leiden van moreel beraad - basiscursus
- Ethiekmiddagen voor gevorderden
- De vaardige geestelijk verzorger
- Training voor extramuraal geestelijke verzorging
- Supervisie en intervisie (voor bestuurders en geestelijk verzorgers)
- Profilering Geestelijke verzorging, specialisatie geestelijke verzorging thuis
- Diverse workshops over zingeving in de zorg

In company

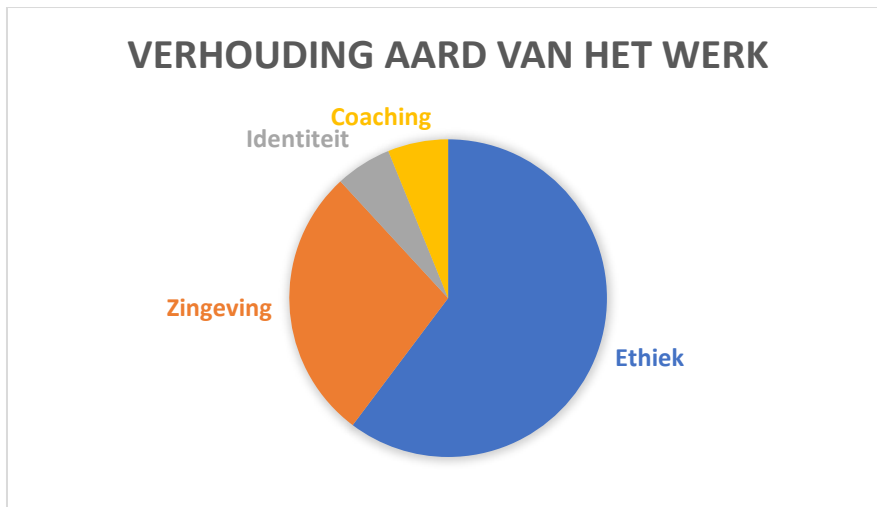
- Training gespreksleider moreel beraad
- Scholing commissies ethiek
- Begeleiding commissie ethiek
- Implementatie ethiekbeleid
- Begeleiding triage commissies
- Ondersteuning bij identiteitsvraagstukken en bijeenkomsten
- Scholing rondom levensvragen
- Ondersteuning teams geestelijke verzorging
- Waardegerichte teamcoaching en intervisie
- Ondersteuning van zorgteams m.b.t. corona
- Webinars en digitale scholingen
- Incidenteel moreel beraad, bv. over corona vaccinatie

2.4. Omzet naar thema en klanten

In 2021 de omzet van de Academie weer aangetrokken. In totaal is er 139K omgezet in de Open Inschrijving en 194K in company. De verhouding tussen leden en niet-leden dat van de Academie gebruik maakt, is ongeveer gelijk. Dit weerspiegelt het beeld van de afgelopen jaren.

Het meeste werk wordt verricht op het terrein van de ethiek en zingeving. Identiteit en coaching (daaronder vallen ok de intervisies en supervisies) nemen een veel kleiner deel in beslag.

2.5. Uitgelicht

Om een indruk van de activiteiten te geven, presenteren we een aantal opmerkelijke projecten.

Teamondersteuning na corona

Eén van onze leden benaderde ons met de vraag of wij teamondersteuning konden aanbieden voor enkele zorgteams. Door corona hadden zij te maken gehad met buitengewoon hoge sterfte op de afdeling en ziekte onder medewerkers. Bijkomend waren de schuldgevoelens en twijfel; 'heb ik het naar binnen gebracht?'. De zorgorganisatie zag hoe moeilijk dit was voor het team en wilde hen ondersteuning aanbieden. Wij maakten een op maat programma dat we digitaal konden uitvoeren.

Het was bijzonder om te zien hoe helend het is om verhalen van verlies en rouw te delen. Zo ontstond er onderling meer begrip voor de soms pijnlijke keuzes die gemaakt zijn.

Zinvol Trainen

Nieuw is de train-de-trainer voor geestelijk verzorgers die extramuraal werken: Zinvol Trainen. In het kader van een subsidie vanuit VWS om 'geestelijke verzorging thuis' te stimuleren zijn twee leergangen ontwikkeld waarbij Reliëf betrokken is. Eén daarvan is deze training om geestelijk verzorgers te stimuleren zélf op een didactisch verantwoorde wijze trainingen te verzorgen. In samenwerking met de Universiteit van Humanistiek en Radboudumc is deze training ontworpen en gezamenlijk gegeven. Reliëf was en is de coördinator. 45 geestelijk verzorgers namen deel, verdeeld over vier groepen. De trainingsdagen waren deels digitaal, deels in Nijmegen.

Blended Learning Ethiek & Zin in werk

In samenwerking met Finivita ontwikkelde Reliëf een *blended learning*: een e-learning module met aansluitend twee live of digitale sessies. In deze geaccrediteerde scholing leren deelnemers wat ethiek is en hoe hun morele kompas in elkaar zit. Het scherper afstellen van dat kompas ondersteunt in de omgang met morele dilemma's en de stress die daaruit voortkomt. Duidelijk hebben door welke waarden je gedreven wordt, is een belangrijke element voor werkgeluk en werkplezier. Tijdens de interactieve sessies ligt de nadruk op het integreren en implementeren van het geleerde in de dagelijkse praktijk.

De *blended learning* is zowel in company als per open inschrijving verkrijgbaar.

Saffier observaties en vervolg

Als onderdeel van een in september 2020 gestart identiteitstraject bij Saffier ("Het DNA van Saffier"), zijn observaties uitgevoerd bij de locaties Swaenhove, Maison Gaspard de Coligny, Nolenshaghe en Mechropa. In de periode half december 2020-half april 2021 is er gedurende 16 dagdelen geobserveerd binnen de 4 domeinen van Saffier: voor mensen met dementie, voor mensen met NAH en Korsakov, voor mensen in de thuissituatie en voor de doelgroep die te kenmerken is als de voormalige verzorgingshuisbewoners. In totaal zijn 61 'beelden' beschreven en vervolgens besproken met de betrokken medewerkers. De conclusie van medewerkers na de besprekingen van de observaties was dat ze zich bewuster zijn geworden van de wijze van zorgverlening; dat ze ook zicht hebben gekregen op de waarden die ze als collega's uitdragen en vormgeven. Gewaardeerd werd ook om een inkijkje te krijgen bij de invulling van het werk van collega's en de samenhang én het samenspel te zien van het zorgproces. Als vervolg op de observaties zal Reliëf voor medewerkers van Saffier in 2022 workshops verzorgen rond de thema's Zinnvolle daginvulling, Rapportage, Betekenisvolle netwerken en Mijn leven in kaart.

Ethiekmiddagen

Sinds twee jaar houden we digitale ethiekmiddagen voor ervaren gespreksleiders onder leiding van twee stafmedewerkers. In een sessie van twee uur gaan we dieper in op aspecten van het moreel beraad of andere aanverwante thema's. Er is volop ruimte voor deelnemers om te oefenen, vragen te stellen of eigen casuïstiek in te brengen. In het afgelopen jaar waren de onderwerpen: de afweging, werken met waarden, de morele vraag, het bespreken van morele kwesties en hoe houd je een digitaal moreel beraad. De belangstelling en de waardering voor de bijeenkomsten is hoog. Sommige deelnemers schrijven zich voor de hele serie in waardoor er onderling een netwerk ontstaat.

3. De vereniging en haar organen

3.1. Missie

Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders, bevordert menslievende zorg in Nederland. Onze inspiratie: Liefde voor God en liefde voor de medemens gaan hand in hand. Dat wij geliefde mensen zijn dwingt ons om met zorg om te zien naar elkaar. De Geest van liefde brengt al eeuwenlang mensen in beweging om er te zijn voor hun medemens. Reliëf weet zich verbonden aan deze christelijk beweging van caritas en naastenliefde. De leden van de vereniging, die hun wortels hebben in de protestants christelijke en de rooms katholieke traditie, zetten zich ervoor in om menslievende zorg in Nederland te bevorderen.

3.2. Leden

In 2021 waren 92 zorgaanbieders aangesloten als lid van Reliëf. De leden komen uit de ouderenzorg, verstandelijk gehandicaptenzorg, ziekenhuiszorg en maatschappelijke opvang. Twee leden hebben het lidmaatschap opgezegd, een organisatie meldde zich aan als nieuw lid. Het aantal persoonlijke leden bedroeg in 2021 118 personen.

De Algemene Ledenvergaderingen vonden plaats op 7 juni en 22 november.

3.3. Bestuur

Tijdens het jaar 2021 hebben zich geen mutaties in het bestuur voorgedaan.

Op 31 december 2021 bestond het bestuur uit:

- Henk Prins, voorzitter (Raad van Bestuur Charim, Veenendaal)
- Henriëtte Bertels, vicevoorzitter/secretaris (Raad van Bestuur Cardia, Den Haag)
- Joop Hendriks, penningmeester (tot 12 juni 2020 voorzitter Raad van Bestuur Noordwest Ziekenhuisgroep, Alkmaar)
- Bert Buirma, bestuurslid (Raad van Bestuur R.K. Zorgcentrum Roomburgh, Leiden)
- Peter van Wijk, bestuurslid (Raad van Bestuur Profila Zorg, Houten)

3.4. Verenigingsbureau

Het bureau van Reliëf had een personele omvang van gemiddeld 6,8 fte. Het ziekteverzuim bedroeg 5,6 %. De volgende personen maakten 2021 deel uit van het verenigingsbureau:

- Thijs Tromp, directeur
- Wout Huizing, stafmedewerker
- Trijntje Scheeres-Feitsma, stafmedewerker
- Marije Stegenga, stafmedewerker
- Iepie Kroese, trainer / docent
- Fem Pluimers, trainer / docent

- Joanneke Anker, directiesecretaresse en coördinator Vereniging
- Irma van den Boom, coördinator Academie
- Esther Dwarswaard, communicatiemedewerker en coördinator Beweging
- Roy van Dijk, medewerker financiële administratie
- Maaïke Olsman, medewerker administratie
- Rosalie Schep, medewerker communicatie

Daarnaast werkt Reliëf met een flexibele schil van trainers en docenten.

Het verenigingsbureau is vanaf 1 januari 2020 gevestigd op Zaagmolenlaan 4 te Woerden.

3.5. Samenwerkingspartners

- Christelijke Hogeschool Ede
- Christelijk Sociaal Congres
- Deo Volente
- Coalitie Van Betekenis tot het Einde
- Stichting Fonds Cupertino
- Lindeboominstituut
- Verus, vereniging voor katholiek en christelijk onderwijs
- Netwerk Ethiekondersteuning Nederland (NEON)
- Universitair Centrum voor Geestelijke Verzorging (UCGV)
- Luce, centrum voor religieuze communicatie
- Opleiding Theologie en Levensbeschouwing van Hogeschool Windesheim, Zwolle
- Hogeschool Viaa, Zwolle
- VGVZ
- VKMO, Katholiek Netwerk

3.6. Vertegenwoordigingen

- Lid dagelijks bestuur Coalitie van Betekenis tot het Einde (Thijs Tromp)
- Lid Consortium Lindeboominstituut (Thijs Tromp)
- Redactieraad Tijdschrift voor Geestelijke verzorging (Thijs Tromp)
- Redactieraad Tijdschrift Gezondheidszorg & Ethiek (Thijs Tromp)
- Raad van Advies van de Leerlang Ethiek in de Zorgsector, IQ Healthcare Nijmegen (Marije Stegenga)
- Jury van de Spieringprijs voor de Zorg (Thijs Tromp)
- Lid Klankbordgroep 'Zorgethische analyse van het COVID-19 beleid' UvH/ZonMw (Thijs Tromp)
- Adviesraad onderzoeksproject PLOEG-2 (Tilburg University) over narratieve interventies in eerstelijns geestelijke verzorging (Thijs Tromp)

3.7. Zin in Zorg

Er verschenen vier nummers van het kwartaal tijdschrift *Zin in Zorg* met de thema's:

1. Solidariteit
2. Menslievende zorg (n.a.v. jaar congres)
3. Cure en care
4. Groei

Het lukt telkens weer uit de vele netwerken en achterban van Reliëf auteurs te vinden, die van harte bereid zijn te schrijven, zonder vergoeding. Als eindredacteur nam Esther Dwarswaard afscheid. Voor het derde en vierde nummer was Aart Deddens eindredacteur ad interim. De redactie werd uitgebreid met Marjanne Dijk. De redactie gaat zich bezinnen op de koers voor de komende jaren, in nauw overleg met het bestuur van Reliëf.

De redactie bestond in 2021 uit:

- Michael Kolen (voorzitter)
- Frits Mertens
- Jeannet van de Kamp
- Paula Irik
- Esther Dwarswaard (eindredactie tot september)
- Aart Deddens (eindredactie vanaf september)
- Marjanne Dijk
- Wout Huizing (stafmedewerker)
- Thijs Tromp (adviseur)

4. Publicaties en bijdragen aan de publieke opinie

4.1. Handreikingen

Handreikingen ethiek en corona

De zorg was vrijwel dagelijks in het nieuws tijdens de verschillende ‘coronagolven’. Reliëf werd regelmatig gezocht als klankbord voor bezinning op de aangekondigde maatregelen, voor het begeleiden van teams én om het geven van advies aan bestuurders. Dat leidde tot het uitbrengen van enkele handreikingen, waaronder een zeer gewaardeerd advies over het omgaan met tweedeling en polarisatie rondom de (niet-)vaccinaties. In deze handreiking wordt gepleit voor het sturen op waarden waarbij er ruimte komt voor dialoog over de verschillende standpunten en visies. Wat betekenen in deze situatie morele waarden als solidariteit, veiligheid, verantwoordelijkheid en vrijheid? Zie: <https://www.relief.nl/wp-content/uploads/2021/12/2-Advies-leden-polarisatie.pdf>

4.2. Opiniërende bijdragen in kranten, tijdschriften etc.

- Berber Bijma, Hoe spannend is het boek van uw leven? Waarom het fijn kan zijn het te (laten) schrijven. Interview met (o.a.) Wout Huizing, in: *Goed geregeld, magazine over erven, schenken en nalaten*, winter/ lente 2022, pag. 16 – 21
- Wout Huizing, Waardevol oud worden in: *Etcedrah*, jaargang 8, nummer 1, september 2021, pag. 10 – 13
- Wout Huizing, Menslievende zorg in: *De Haven Magazine*, december 2021, pag. 39 – 41
- Wout Huizing en Hans Riphagen, Growing Grey and Growing Green: Re-narrating Ageing in Baptist Churches in the Netherlands in: *Journal of European Studies*, no 2 (2021), pag. 121 – 140
- Henk Jochensen en Thijs Tromp, Zorgverlener, neem oude principes mee bij afweging inenten. Opiniëartikel in het Reformatorisch Dagblad, 5 januari 2021
- Trijntje Scheeres-Feitsma, *In goede en in kwade dagen. De rol van naasten bij euthanasie bij mensen met dementie*, Tijdschrift Geestelijke Verzorging, Jr. 24, nr. 103, blz. 26-35
- Trijntje Scheeres-Feitsma, *Luister naar de stem van de naaste. Onderzoek naar het denken over euthanasie aan mensen met dementie*, Denkbeeld, jr. 33, nr. 4, blz. 8-11
- Trijntje Scheeres-Feitsma en Petruschka Schaafsma, *Niemand sterft voor zichzelf*, Nederlands Dagblad, 29-06-2021
- Trijntje Scheeres-Feitsma, *Overwegingen bij vaccinaties*, Klik, Vakblad voor verstandelijk gehandicaptenzorg, jr. 50, nr. 1, blz. 26-27

4.3. Bijdragen aan Zin in zorg Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing

- Wout Huizing, Sociale druk of solidariteit? Casus ethiek in de praktijk in: *Zin in Zorg, Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing*, jaargang 23, editie 1, maart 2021, pag. 12-13
- Wout Huizing, We hebben een nieuw verhaal nodig, interview met Dick Couvée in: *Zin in Zorg, Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing*, jaargang 23, editie 2, maart 2021, pag. 18-19

- Wout Huizing, Oog voor verscholen waarden en waardenverlegenheid, interview met dr. Deirdre Beneken, genaamd Kolmer in: *Zin in Zorg, Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing*, jaargang 23, editie 2, juni 2021, pag. 18-19
- Wout Huizing, Barmhartigheid is het cement, interview met John Taks in: *Zin in Zorg, Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing*, jaargang 23, editie 3, september 2021, pag. 18-19
- Wout Huizing, De zorg is (g)een groeisector, interview met Roel Venema in: *Zin in Zorg, Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing*, jaargang 23, editie 4, december 2021, pag. 18-19
- Trijntje Scheeres-Feitsma, Bespreking van *Waardengedreven op anderhalve meter*, VKMO, editie 1, maart 2021
- Trijntje Scheeres-Feitsma, Bespreking van *Leven met euthanasie* van Theo Boer, Stef Groenewoud en Wouter de Jonge, editie 2, juni 2021
- Trijntje Scheeres-Feitsma, *Cure and Care*, Zin in Zorg editie 3, september 2021
- Trijntje Scheeres-Feitsma, Bespreking van *Kwetsbare waardigheid. Ethiek aan het begin en einde van het leven door* Chris Gastmans, editie 4, december 2021
- Marije Stegenga, Bespreking van *Zinvol ziek* van Linn Formesyn, editie 3, juni 2021
- Thijs Tromp, 'Moeder gaat sterven. Casus ethiek in de praktijk in: *Zin in Zorg, Tijdschrift voor zorg, ethiek en levensbeschouwing*, jaargang 23, editie 2, juni 2021, pag. 12-13
- Thijs Tromp, Bespreking van *Werken aan de ziel* van Frits Merten, Gideon van Dam e.a., editie 4, december 2021